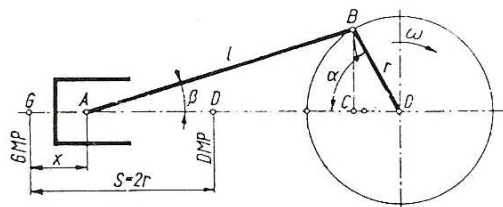

9.1. KINEMATYKA UKŁADU KORBOWO-TŁOKOWEGO

Zadaniem układu korbowo-tłokowego jest zamiana ruchu postępowo-zwrotnego tłoka na ruch obrotowy wału korbowego. Układ ten składa się z tłoka, korbowodu i wału korbowego. Tłok jest połączony z korbowodem w sposób przegubowy za pomocą sworznia, którego oś jest równoległa do osi wału korbowego. Drugi koniec korbowodu obejmuje obrotowo czop korby wału korbowego.

9.1.1. DROGA TŁOKA

Odległość przebyta przez tłok od górnego martwego położenia nazywana jest drogą tłoka.

Rys. 9.1. Droga tłoka w prostym mechanizmie korbowym.
 r – promień korby ($|OB|$), l – długość korbowodu ($|AB|$),
 s – skok tłoka, x – droga tłoka, ω – prędkość kątowna wału korbowego, α – kąt obrotu mierzony od jej położenia w GMP, β – kąt zawarty między osią korbowodu i osią cylindra.

Gdy tłok po czasie t zostanie przesunięty od GMP, to korba r obróci się o kąt α od początkowego położenia, a korbowód będzie tworzył z osią cylindrów kąt β (rys. 1). Droga przebyta przez tłok będzie wynosić:

$$\begin{aligned} x &= GO - AO \\ x &= l + r - (AC + CO) \\ \text{z } \triangle ABC \quad AC &= l \cos \beta \\ \text{z } \triangle COB \quad CO &= r \cos \alpha \end{aligned}$$

stąd

$$x = l + r - (l \cos \beta + r \cos \alpha)$$

korzystając z twierdzenia sinusów dla $\triangle OAB$:

$$\frac{l}{\sin \alpha} = \frac{r}{\sin \beta}$$

$$\sin \beta = \frac{r}{l} \sin \alpha$$

$$\lambda = \frac{r}{l} \quad \text{- stosunek promienia korby do długości korbowodu}$$

$$\sin \beta = \lambda \sin \alpha$$

korzystając z jedynki trygonometrycznej otrzymujemy:

$$\cos \beta = \sqrt{1 - \sin^2 \beta} = \sqrt{1 - \lambda^2 \sin^2 \alpha} = (1 - \lambda^2 \sin^2 \alpha)^{\frac{1}{2}}$$

Gdy ostatnie wyrażenie rozwiniemy jako dwumian Newtona typu $(a - b)^n$ i uwzględnimy sumę dwóch pierwszych wyrazów otrzymanego szeregu to otrzymamy:

$$\cos \beta \approx 1 - \frac{1}{2} \lambda^2 \sin^2 \alpha$$

Dla uproszczenia przedstawiamy:

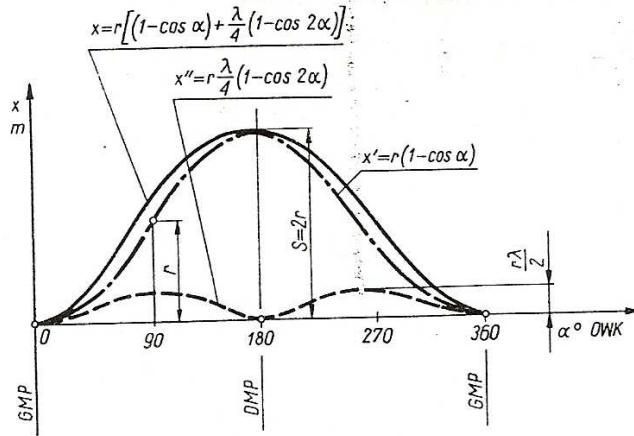
$$\sin^2 \alpha = \frac{1 - \cos 2\alpha}{2}$$

Ostateczny wzór na drogę tłoka ma postać:

$$x = r \left[(1 - \cos \alpha) + \frac{\lambda}{4} (1 - \cos 2\alpha) \right]$$

Ze wzoru łatwo zauważyć, że droga tłoka jest sumą dwóch przemieszczeń:

- przemieszczenia I rzędu x'
- przemieszczenia II rzędu x'' .

$$x = x' + x''$$

$$x' = r(1 - \cos \alpha)$$

$$x'' = r \frac{\lambda}{4} (1 - \cos 2\alpha)$$

Rys. 9.2. Droga tłoka w funkcji kąta obrotu wału korbowego silnika

9.1.2. PRĘDKOŚĆ TŁOKA

Kąt obrotu korby α można przedstawić jako iloczyn prędkości kątowej wału korbowego ω i czasu t :

$$\alpha = \omega t$$

Podstawiając do wzoru na drogę tłoka otrzymujemy:

$$x = r \left[(1 - \cos \omega t) + \frac{\lambda}{4} (1 - \cos 2\omega t) \right]$$

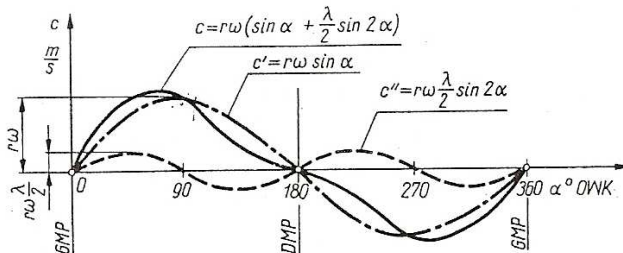
Różniczkując powyższe równanie względem czasu t otrzymujemy równanie prędkości tłoka:

$$c = \frac{dx}{dt} = r\omega \sin \omega t + r\omega \frac{\lambda}{2} \sin 2\omega t$$

$$c = r\omega \left(\sin \omega t + \frac{\lambda}{2} \sin 2\omega t \right)$$

$$c = r\omega \left(\sin \alpha + \frac{\lambda}{2} \sin 2\alpha \right)$$

Podobnie jak przesunięcie tłoka także i jego prędkość można przedstawić jako sumę dwóch prędkości (I i II rzędu) zmiennych sinusoidalnie.

$$c = c' + c''$$

$$c' = r\omega \sin \alpha$$

$$c'' = r\omega \frac{\lambda}{2} \sin 2\alpha$$

Rys. 9.3. Prędkość tłoka w funkcji kąta obrotu wału korbowego silnika

Prędkość tłoka zmienia się okresowo przyjmując wartości dodatnie, ujemne lub równe zero (GMP i DMP). Tłok ma maksymalną prędkość gdy korbowód jest prostopadły do ramienia korby ($\alpha=90^\circ$ i $\alpha=270^\circ$). Im większa jest długość korbowodu l w stosunku do promienia wykorbienia r , czyli im λ jest mniejsze, tym prędkość tłoka jest większa.

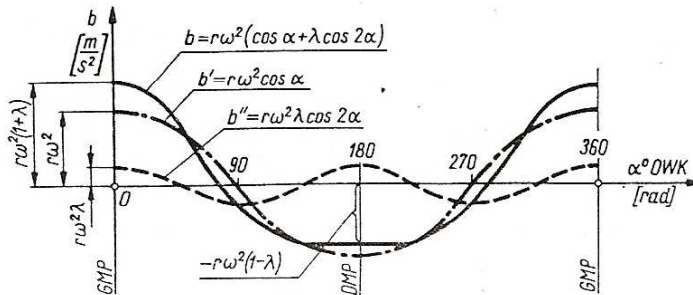
9.1.3. PRZYSPIESZENIE TŁOKA

Różniczkując równanie prędkości tłoka względem czasu t otrzymamy równanie przyspieszenia tłoka:

$$b = \frac{dc}{dt} = r\omega^2 (\cos \omega t + \lambda \cos 2\omega t)$$

$$b = r\omega^2 (\cos \alpha + \lambda \cos 2\alpha)$$

Przyspieszenie tłoka jest sumą przyspieszeń I i II rzędu.

$$b = b' + b''$$

$$b' = r\omega^2 \cos \alpha$$

$$b'' = r\omega^2 \lambda \cos 2\alpha$$

Rys. 9.4. Przyspieszenie tłoka w funkcji kąta obrotu wału korbowego

Tłok uzyskuje maksymalne przyspieszenie w GMP i w DMP:

- w GMP $\alpha=0^\circ$, $b = r\omega^2 (1 + \lambda)$
- w DMP $\alpha=180^\circ$, $b = -r\omega^2 (1 - \lambda)$